

KNOWLEDGE - International Journal
Invited Scientific Papers, Vol. 21.1
February, 2018

UDK 37

ISSN 2545 - 4439
ISSN 1857 - 923X

**INTERNATIONAL
JOURNAL**

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Vol. 21.1

Invited Scientific Papers

KNOWLEDGE - CAPITAL OF THE FUTURE

KIJ Vol. 21 No. 1 pp. 1 -123 Skopje 2018

Global Impact & Quality Factor 1.322 (2016) <http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/>

KNOWLEDGE – International Journal
Vol. 22.6
Vrnjacka Banja, Serbia, March, 2018

UDK 37

**INTERNATIONAL
JOURNAL**

ISSN 2545 - 4439
ISSN 1857 - 923X

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific papers

HUMANITIES

Vol. 22.6

KIJ

Vol. 22

No. 6

pp. 1455 - 1894

Skopje 2018

Global Impact & Quality Factor 1.322 (2016) <http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/>

KNOWLEDGE - International Journal
Vol. 22.6
Vrnjaska Banja, Serbia, March, 2018

KNOWLEDGE

KNOWLEDGE - INTERNATIONAL JOURNAL
SCIENTIFIC PAPERS
VOL 22.6

Promoted in Vrnjaska Banja, Serbia

16-18.03.2018

KNOWLEDGE – International Journal
Vol. 22.6
Vrnjaska Banja, Serbia, March, 2018

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 22.6

EDITORIAL BOARD

Vlado Kamburović PhD, Robert Dimitrović PhD, Stanka Zarić PhD, Maria Kavdasaka PhD, Vasilina Terziev PhD, Mijana Borota – Popovska PhD, Cesar Birsa PhD, Ljubomir Kabanovski PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Ivo Zupancic, PhD, Savo Aždrićević PhD, Svetlana Trajković PhD, Zlatica Radovančević PhD, Lada Spasović PhD, Marnat Mujević PhD, Milenko Džalilović PhD, Margarita Koleva PhD, Nonka Mateva PhD, Rosita Chohanova PhD, Predrag Trajković PhD, Deniljana Tomovska PhD, Nedžad Koračić PhD, Nahojaba Favelović PhD, Nikolina Oguzska PhD, Ljiljana Bačković PhD, Trajce Dojčinovski PhD, Jana Mandžurova PhD, Zoran Srundić PhD, Nikolai Sashkov Carikov PhD, Marija Kostić PhD

Print: GRAPOFORM – Bitola

Editor: ICM – Skopje

For editor
Robert Dimitrović, PhD

KNOWLEDGE

International Journal Scientific Papers Vol. 22.6

ISSN 1857-923X for e - version

ISSN 2545-4439 for printed version

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academic, Prof. Vlado Kambovski PhD

Vice president: Prof. Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management, Skopje (Macedonia)

Members:

- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Korablev PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Ana Dzumalieva PhD, South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Branko Boshkovic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of Law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University "Goce Delcev", Shtip (Macedonia)
- Prof. Cezar Birzea, PhD, National School for Political and Administrative Studies, Bucharest (Romania)
- Prof. Cvetko Andreevski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Daniela Todorova PhD, Rector of "Todor Kableshkov" University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola(Macedonia)
- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Erzika Antic PhD, High medicine school for professional studies "Hipokrat", Bujanovac (Serbia)
- Prof. Georgi Georgiev PhD, National Military University "Vasil Levski", Veliko Tmovo (Bulgaria)

- Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Hristina Georgieva Yancheva, PhD, Rector, Agricultural University, Plovdiv (Bulgaria)

- Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Izet Zeqiri, PhD, Academic, SEEU, Tetovo (Macedonia)
- Prof. Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Isa Spahiu PhD, AAB University, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, Podgorica (Montenegro)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Jova Areljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO , Bitola (Macedonia)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof Karl Schopf, PhD, Akademie für wissenschaftliche forschung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Katerina Belichovska, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Krasimir Petkov, PhD, National Sports Academy “Vassil Levski”, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Ljubomir Kekenovski PhD, Faculty of Economic, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Mihail Garevski, PhD, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje (Macedonia)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Mirko Kotovchevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)

- Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Marija Topuzovska-Lafkovicj, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Margarita Koleva, PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Margarita Bogdanova PhD, D.A.Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Mahmut Chelik PhD, Faculty of Philology, University "Goce Delchev", Shtip (Macedonia)
- Prof. Marija Mandaric PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High Technological and Artistic Vocational School, Leskovac (Serbia)
- Prof. Nenad Taneski PhD, Military Academy "Mihailo Apostolski", Skopje (Macedonia)
- Prof. Nevenka Tatkovic PhD, Juraj Dobrila University of Pula, Pula (Croatia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Nikolay Georgiev PhD, "Todor Kableshkov" University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Nedzat Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)
- Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies "Hipokrat", Bujanovac (Serbia)
- Prof. Paul Sergius Koku, PhD, Florida State University, Florida (USA)
- Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, Vranje (Serbia)
- Prof. Petar Kolev PhD, "Todor Kableshkov" University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
- Prof. Rade Ratkovic PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
- Prof. Rositsa Chobanova PhD, University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Immunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Stefanov PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)
- Prof. Sasho Korunoski, Rector, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Sofronija Miladinoski, PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Sreten Miladinoski, PhD, Dean, Faculty of Law, MIT University (Skopje)

- Prof. Snezhana Lazarevic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Svetlana Trajkovic PhD, High School of applied professional studies, Vranje (Serbia)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Saad Motahhir PhD, High School of Technology, Fez (Morocco)
- Prof. Sandra Zivanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Trayan Popkochev PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Todor Krystevich, Vice Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity , Sofia (Bulgaria)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting, Zagreb (Croatia)
- Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University "Goce Delchev", Shtip (Macedonia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Valentina Staneva PhD, "Todor Kableskov" University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Zlatko Pejkov, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zoja Katru PhD, Prorector, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)

Isa Spahiu.....	1559
THE PERSON FOR A SALIENT FEATURE METONYMY IN ENGLISH AND BULGARIAN MEDIA TEXTS.....	1563
Aleksandra Aleksandrova.....	1563
MUSINE AND ALBANIAN LITERATURE.....	1567
Ermelinda Kashah.....	1567
ENGLISH LANGUAGE KNOWLEDGE COMBINED WITH ICT – KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS.....	1571
Ivana Ćirković-Miladinović.....	1571
Radmila Milovanović.....	1571
Biljana Stojanović.....	1571
THE RECEPTION OF LITERARY WORKS BY MEANS OF MODERN MEDIA.....	1577
Buba Stojanovic.....	1577
PARALINGUISTIC ELEMENTS OF NON-VERBAL COMMUNICATION.....	1583
Alica Arnaut.....	1583
Jovana Jokanović.....	1583
THE DYSTOPIAN SCIENTOCRACY IN BRAVE NEW WORLD BY ALDOUS HUXLEY.....	1589
Emine Shabani.....	1589
PHENOMENON OF CHILDHOOD AND THE POWER OF LANGUAGE IN THE NOVEL ALICE IN WONDERLAND BY LEWIS CARROLL.....	1597
Danijela Mišić.....	1597
THE IMAGE OF CHILDHOOD IN THE CHILDREN'S PROSE OF VELKO NEDELKOVSKI.....	1601
Silvija Apostolovska.....	1601
Jovanka Denkova.....	1601
TEENAGERS' SKILLS OF SELF-MONITORING AND SELF-CONTROL WITH REGARD TO OBSERVING LANGUAGE NORMS DURING WRITTEN PRODUCTION IN THE FOREIGN LANGUAGE.....	1607
Penka Nikolova Avramova.....	1607
THE PROBLEM "CHILDREN'S SUBCULTURE" AND ITS PLACE IN THE PROCESS OF SOCIALIZATION OF PRESCHOOL CHILDREN.....	1611
Maria Georgieva.....	1611
OSMOSIS – A METHOD OF TEACHING STUDENTS IN A BULGARIAN LANGUAGE PREPARATORY COURSE.....	1615
Detelina Mileva.....	1615
Christina Spassova.....	1615
TURKISH LANGUAGE TEACHING IN MACEDONIA AND BOOKS THAT ARE PUBLISHED.....	1621
Mahmut Chelik.....	1621
Zeki Gurel.....	1621
THE ROLE OF READERS AND RECEPTION THEORY IN POSTMODERN LITERATURE.....	1626
Mirela Bašić.....	1626
ABOUT GENDER IN OUR LANGUAGE.....	1633
Esmeralda Mustafić.....	1633
RENARRATION OF PRESENT TENSE IN MACEDONIAN LANGUAGE.....	1637
Igor Stanojoski.....	1637
INTEGRATIVE APPROACH TO DIRECTED ACTIVITIES IN BASICS OF SCIENCE AND ENGLISH LANGUAGE.....	1641

THE IMAGE OF CHILDHOOD IN THE CHILDREN'S PROSE OF VELKO NEDELKOVSKI

Silvija Apostolovska

silvija.apostolovska@yahoo.com

Prof. Jovanka Denkova Ph.D

Faculty of Philology, Goce Delchev University – Shtip, Republic of Macedonia

jovanka.denkova@ugd.edu.mk

Abstract: In this paper we will pay attention and we will keep it on the image of childhood in the prose of Velko Nedelkovski. Childhood is a box filled with many wishes and desires that are often between the boundaries of fantasy and reality. Modern Macedonian writers realized that there are never too many works dedicated to the younger readership that survives the most dynamic, the most uncertain, the most unclear, but also the most exciting moments of life. For these reasons, they in their creativity have an important place in the feelings of the young children's soul. In their works intended for young people, they devote a special place to those first, initial flashes of emotions, those stormy youthful mental waves, which are as intense as the summer heat, pass quickly as the summer rains, but these are experiences and emotions that leave deep and indelible traces in the heart of the young people. Childhood is a time phenomenon and precious experience of every person at the earliest stage of his life. Moreover, the phenomenon of space has secondary significance, because imagination has unlimited power. The children's world is not bounded by the space in which the child lives, but depends on the scope of his imagination, the ability to identify and the creativity of his own spirit. At that time of life, the child's feelings crystallize one particular and less distorted image of the world, conditioned by the scope of his perception and the level of intellectual consciousness. The writer who in his work succeeds in realizing artistic transposition of life in a way that meets the criteria of that level, has penetrated into the magical world of childhood and has found the way to the child's heart. In every book, Velko Nedelkovski tries to write in modern, address the current children, in the books to create characters and situations that will be close to them and who will radiate a positive energy in their awareness of the world and wider in their upbringing. Literature is a kind of mirror of life, and so in the books that he writes a large and important segment represent real cuttings from what the writer has experienced. Childhood is the first chapter of a great book called life and it is a very important book for every child to have a bright start. For a happy childhood it takes very little, for the days filled with laughter and companionship. They say that the future belongs to those who remember their past the longest. Pictures, scents, memories that we experienced during childhood never leave us. One part of us forever remains a child.

Key words: children, childhood, literature for children, Velko Nedelkovski.

СЛИКАТА НА ДЕТСТВОТО ВО ПРОЗАТА ЗА ДЕЦА НА ВЕЛКО НЕДЕЛКОВСКИ”

Апстракт: Во овој труд ќе обратиме внимание и ќе се задржиме на сликата на детството во прозата на Велко Неделковски. Детството е кутија исполнета со многу желби и посакувања кои честопати се помеѓу границата на фантазијата и реалноста. Современите македонски писатели осознале дека никогаш не се премногу делата кои се посветени на помладата читателска публика- онаа која ги преживува најдинамичните, најнеизвесните, најнејасните, но воедно и највозбудливи моменти од животот. Од тие причини, тие во своето творештво издвојуваат значајно место на чувствата во младата детска душа. Во своите дела наменети за младите, посебно место им посветуваат на оние први, иницијални проблесоци на емоции, оние бурни младешки душевни бранувања, кои се интензивни како летната горештина, минуваат брзо како летните дождови, но тоа се доживувања и емоции кои оставаат длабоки и неизбришливи траги во срцето на младиот човек. Детството е временски феномен и драгоценост искуство на секој човек во најраната фаза од неговиот живот. Притоа, феноменот на просторот има секундарно значење, затоа што имагинацијата има неограничена моќ. Детскиот свет не е омеѓен со просторот во кој живее детето, туку зависи од опсегот на неговата имагинација, од способноста за идентификација и од креативноста на

сопствениот дух. Во тој период од животот, во чувствата на детето се кристализира една особена и помалку искривена слика на светот, условена со опсегот на неговата перцепција и нивото на интелектуалната свест. Писателот кој во своето дело ќе успее да реализира уметничка транспозиција на животот на начин кој ги задоволува критериумите на тоа ниво, продрел во волшебниот свет на детството и го нашол патот до детското срце. Во секоја книга Велко Неделковски се труди да пишува модерно, да им се обраќа на сегашните деца, во книгите да креира ликови и ситуации кои ќе бидат блиски за нив и кои ќе зрачат една позитивна енергија во нивното осознавање на светот и пошироко во нивното воспитување. Литературата е своевидно огледало на животот, па така и во книгите што тој ги пишува голем и важен сегмент претставуваат реални исечоци од она што писателот го има доживеано. Детството е прво поглавје од една голема книга која се вика живот и многу е битно животната книга на секое дете да има сјаен почеток. За среќно детство е потребно многу малку, за деновите исполнети со смеа и дружење. Велат дека иднината припаѓа на оние, кои најдолго се сеќаваат на своето минато. Сликите, мирисите, сеќавањата кои сме ги доживеале во текот на детството никогаш не нé напуштаат. Еден дел од нас засекогаш останува дете.

Клучни зборови: деца, детство, книжевност за деца, Велко Неделковски.

Вовед

Детството е временски феномен и драгоценост искуство на секој човек во најраната фаза од неговиот живот. Притоа, феноменот на просторот има секундарно значење, затоа што имагинацијата има неограничена моќ. Детскиот свет не е омеѓен со просторот во кој живее детето, туку зависи од опсегот на неговата имагинација, од способноста за идентификација и од креативноста на сопствениот дух. Во тој период од животот, во чувствата на детето се кристализира една особена и помалку искривена слика на светот, условена со опсегот на неговата перцепција и нивото на интелектуалната свест. Писателот кој во своето дело ќе успее да реализира уметничка транспозиција на животот на начин кој ги задоволува критериумите на тоа ниво, продрел во волшебниот свет на детството и го нашол патот до детското срце.

Сон и желба за секое дете каде ѝ да е во светот е тоа да живее слободно, да има топол дом исполнет со љубов и разбирање. Секое дете треба да живее безгрижно и среќно. Детството претставува нешто најчисто и највистинито кое ќе го почувствува секое детско срце. Тоа мало срце не треба и не смее да знае за тага, за глад, за жед, за кавга и за многу други работи кои се случуваат. Секој детски живот треба да биде исполнет со радост и смеа, со игра и песна, за безброј соншта во кои невозможното станува возможно и вистинито. Секое дете треба да има топол дом и секое дете треба да има безброј исполнети и неисполнети желби и фантазии во некое свое, посебно катче како што е детскиот живот и детскиот недопирилив свет.

Главен дел

Во периодот на детството, под влијание на семејната средина, се стекнуваат првите морални претстави, се стекнуваат најосновните навики, се стекнува емотивна стабилност успешно да се решаваат животните задачи.

Во секоја книга Велко Неделковски се труди да пишува модерно, да им се обраќа на сегашните деца, во книгите да креира ликови и ситуации кои ќе бидат блиски за нив и кои ќе зрачат една позитивна енергија во нивното осознавање на светот и пошироко во нивното воспитување. Литературата е своевидно огледало на животот, па така и во книгите што тој ги пишува голем и важен сегмент претставуваат реални исечоци од она што писателот го има доживеано. Оттука, и тврдењето на Donna Norton ја идентификува вредноста на литературата за младите луѓе во нејзината книга "Преку очите на детето". Детската литература е важна бидејќи им нуди на читателите можност да одговорат на литературата; тоа им дава на читателите/ученици почит кон своето културно наследство, како и за другите; им помага на учениците да ја развијат емоционалната интелигенција и креативност; го негува растот и развојот на личноста и социјалните вештини на ученикот; и пренесува важни теми од една генерација на друга.¹ Ваквата литература го слика детството на современото дете, изненадено од новите предмети и појави со кои се среќава во секојдневниот живот, збунето од судирот на сопствените желби, а омеѓено од реалниот живот, збунето од новите чувства на интерес кон спротивниот пол и сл.

Во книгата „Како расте Пенчо“ главен лик е детето Петре, кое нагалено го викале Пенчо. Авторот ни го прикажува детството на малиот Пенчо, осврнувајќи се на неговите палавости, детските игри, згодите и незгодите, а овде, исто така, не е изоставена и радоста на неговите родители за неговото прво запче, неговите први зборови и неговите први чекори: „ – Денес Пенчо прооде. Го направи првиот чекор. Од

¹ Norton, D., & Norton, S. (2010). Through the eyes of a child: An introduction to children's literature (8th ed.). Boston, MA: Prentice-Hall, <http://www.luther.edu/oneota-reading-journal/archive/2012/the-value-of-childrens-literature/>, пристапено на 30.01.2018

креветчето до масата. Потоа од масата до вратата. Ситно цупка со нозете. Се придржува со рацете. До вратата. Но, вратата е затворена и Пенчо треба да се врати назад. Несигурно зачекорува. Нозете го издаваат. Паѓа! Храбро станува и продолжува да оди. Повторно паѓа. Станува самиот. (5)² Како секое дете, така и Пенчо каприциозно сака да го привлече вниманието на своите родители, сака да ја почувствува нивната нежност и блискост кога го бакнуваат, па ја вклучува сирената за плачење: „– Почнува да кине парче хартија. Го фрла мечето направено од мека гума. Скока по креветчето. Ја гризнува перницата. Таа е исполнета со пердуви и на неа се навезани неколку цветчиња. (9). Во овој чувствителен период од животот на малиот Пенчо се јавува и љубопитноста за одредени работи кои се случуваат околу него. Тој не се плаши да праша сè што го интересира, знаејќи дека секогаш ќе ги добие искрените одговори од неговите родители, нивната поддршка и безусловната љубов. Пенчо има детство какво што може да посака секое дете, расте во дом во кој љубовта, посветеноста и меѓусебното разбирање се на прво место.

Во романот „Зборифон Тар-11“ главен лик е детето Тошко, кој сакал својот единаесетти роденден да се слави во сабота или во недела, бидејќи тогаш неговите родители се дома преку целиот ден, тортата ќе биде од домашно производство а не купечка, а потоа ќе дојдат многу гости. Но, како за инает неговиот роденден се паднал во четврток, кога неговиот татко бил преморен од напорниот ден и ја донел купената торта со стврднати агли, а неговата мајка направила сок од портокали. Како секое дете, така и Ташко со нетрпение го очекувал својот роденденски подарок од неговите родители. Неговите родители му купиле труба, мислејќи дека тоа ќе го израдува нивниот син, но славеникот имал право гласно да ја искаже својата роденденска желба и гласно кажал дека сакал да му купат касетофон. Неговите родители бидејќи не биле во добра материјална положба, морале со тешко срце да му кажат дека касетофонот и не е некој епохален пронајдок. – И, ти веќе си имаш свој, сопствен касетофон! Вака: твоето око ја снима сликата, увото ти е задолжително да ги улови сите звуци и шумови... а кога размислуваш, тоа ти е како да ја враќаш назад лентата на настаните! Најнов тип касетофон! Уникат! (17). Сите едногласно на нивниот нов изум му го дале името зборифон, неговиот татко бил пресрекен што му успеала досетката и предложил: Прецизно да ги определиме копчињата. Вака...! Врвот од носот е за забрзано вртење! Средината на образот нека биде копче за бавна репродукција, важи?... Трето копче: ЧЕЛОТО! Нас десната веѓа, тука! Ќе служи за потсетување на настаните од изминатиот ден. Размислување, или преслушување! Одбери, потсети се на убавите случки, доживувај ги одново! Оние, непријатните, заборавај ги како врнежливо утро!³ (17). Секое дете си има свој јунак од стриповите, за кој сонува дека еден ден ќе биде како него и тој му претставува идол, па така и Тошко се соживува со својот јунак од стриповите и се прекрстува во Тарук. Откако Тарук станува сопственик на својата играчка-плачка што се вика зборифон, почнуваат неговите проблеми. Благодарение на зборифонот, тој станува дете кое почнуваат да го избегнуваат луѓето со кои заедно патува во автобус, децата во училиштето не сакаат да се дружат со него, бидејќи тој постојано ја зборува само вистината, а тоа претставува навреда за повеќето луѓе. За сите згоди и незгоди кои му се случуваат, тој целата вина ја префрла на својот зборифон, бидејќи не можел да се контролира кога и што ќе каже. – Не знам што да правам. Дали да се откажам од мојот зборифон, или пак да му ги препуштам сите мои идни постапки? (74). Секое дете во одреден период од животот се наоѓа на крстопат и не го знае правилниот пат по кој треба да оди, затоа тука се родителите кои секогаш со своите добронамерни совети ни го покажуваат правилниот пат. Тарук си го отвара своето мало, невино срце и побарува помош од својот татко, сака да добие совет од неговиот татко како да им се допадне на сите, сите да го сметаат за мило, духовито и симпатично дете. Посакува да го испрати на поправка својот зборист зборифон, бидејќи тој не му ги открива непознатите работи. Неговиот татко нежно го погледнал својот веќе зрел син и му одговорил: – Вистината е убава, но лагата е слатка...! Но, човекот има уста за зборување и уши за слушање! Обете треба да ги употребува, рамномерно! Значи, синко мој, умот в глава а главата под шарена шапка, па сончај се и свиркај! Другарувај повеќе со своите врсници, а возрасните остави ги на мир... мислам, подалеку од нив!... Ти си имаш свој свет, а тие си имаат свој, нели?... Значи, Тарук, кон возрасните треба да се однесуваш со почит...! Учтиво, нели!... Задолжително „Добар ден“ и „Добро вечер“, нели така?... И кој си ти, братче, да ги поправаш нивните ситни или покрупни грешки?! (141-142). Тарук го разбрал значењето на зборовите на својот татко и одлучил да го живее своето детство на најдобриот начин се додека не влезе во светот на возрасните. Како што истакнува и Leanne Roth, во книжевноста за деца е неопходно место треба да заземат книгите кои првенствено имаат едукативна цел. Едукативните детски книги ефикасно користат логоа, патос, па дури и етос за комуникација со идеи. Етосот се огледува низ употребата на научен жаргон кој ќе помогне во илустрирањето на одредени точки.⁴ Р

² Извадокот е од книгата *Како расте Пенчо*, Велко Неделковски, Детска радост, Скопје, 1980.

³ Извадоците се од книгата *Зборифон Тар-11*, Велко Неделковски, Детска радост, Скопје, 1993.

⁴ Leanne Roth, *Anthropomorphism, Contrast and Effective Illustration in Children's Literature*, *Children's Literature: A Rhetorical Analysis*, www.arts.uwaterloo.ca/~amcmurry/104/documents/Childrens, пристапено на 30.01.2018

Во романот „Збунети години“ Велко Неделковски зборува за првата љубов, тинејдерските години, за проблемите со кои се соочуваат децата за време на пубертетот. Зборува за возраста на збунетоста и за сите оние случувања и доживувања на детето кога од дете полека се трансформира во возрасен човек. Во романот се проткајува ликот на Борче, осмооделенец, кој постојано ги задева и ги засмејува девојчињата во училиштето. Многу од учениците му завидувале за работите кои ги правел постојано за да изнуди насмевка на лицата на девојчињата. Во целиот роман се проткајува нишката на првата љубов, љубовта на младиот Борче што ја чувствува кон убавата Виолетка: „Смеата допре до Борче и го обзема сиот. Иако беше мошне далеку, тој ги распознаваше цртите од лицето на девојчето во средината: тркалезно, со црвени образи и симпатична насмевка (8).“⁵ Авторот ја опишува првата детска симпатија кон Виолетка, но и разочараноста на Борче кога таа не му возвраќа на неговите љубовни писма напишани за неа. Во романот исто така, не е изоставена и детската љубомора. Пријателот на Борче, Димитар, кој е вљубен во истата убава девојка, му љубомори на својот најдобар пријател, велејќи му: „Немој да ја задеваш неа! Во неговиот глас имаше и молба, и наредба, и предупредување. Борче се сепна: - Еј, а зошто? Да не е забрането?! – Таа... многу е вообразена. Не разговара со машки! (8)“. Во овој роман се прикажани судбините на две деца, кои потекнуваат од различна социјална класа. Осмооделенецот Борче потекнува од богато семејство, наспроти неговиот пријател Димитар кој потекнува од сиромашно семејство. Иако Борче имал сè што ќе посака, неговиот пријател Димитар немал завидливо срце за да му љубомори за работите кои ги поседувал. Димитар е седмооделенец, добро и паметно дете кое немало лоша душа, им помагал на постарите луѓе, дури му помага и на Борче со тоа што пишува љубовни писма во негово име и ѝ ги испраќа на Виолетка. Во одредени моменти Димитар се срами од својата ситуација во која се наоѓа, бидејќи немал убава облека како што имал Борче, немал џемпер исплетен од сина волница, кој ѝ нему би му прилегал како што му прилега на Борче. Немал убав велосипед кој ќе го вози и ќе ги импресионира девојчињата. Единствено за што му бил љубоморен на Борче е тоа што и тој ја сакал Виолетка, но не сакал да се натпреварува со него, бидејќи Борче бил висок со убави, сини очи, а тој бил низок и со кратка коса. Но, откако собрал сила, успеал да ги каже своите чувства кон Виолетка, признал дека цело време тој ги пишувал љубовните писма, со што на крајот успева да ја придобие нејзината љубов. Од ова можеме да заклучиме дека секогаш на крајот победува вистината, праведноста и искреноста.

Во романот „Втората смена“ авторот зборува за возбудливите доживувања на Николче за време на одморот во Струга. Николче живеел во фамилија каде што буквата (Н) била омилена. Неговиот дедо бил крстен Никола, а по него и неговиот син Никола (кого го викале Коле), којшто бил татко на најмалиот Николче. На мајката и бабата не им била важна буквата, неговата баба се викала Марија, а неговата мајка-Љупка. Еден ден, таткото се вратил од работа и на сите им ја соопштил радосната вест: Николче бил запишан за летен одмор со своите врстници и ученици од сите училишта во неговиот крај. Сите биле пресреќни, освен неговата мајка, која постојано се прашувала дали Николче е доволно возрасен и способен сам да си ги врши должностите: „–Не, јас не го пуштам! Па имате ли очи, тој е толку малечок, сè уште не знае да ја премине улицата... (8)“.⁶ Тој решил со себе да понесе еден дневник во кој ќе запишува сè што му се случувало за време на петнаесетдневниот престој во Струга. Во автобусот, кон патот за Струга запознал доста другарчиња и ја запознал тетка Оле - жената која ќе биде одговорна за нив за време на одморот. Тетка Оле била мошне добра жена, покажувала строгост кон немирните ученици, но таа ги сакала сите подеднакво. Кога стигнале во хотелот, Николче се запознал со своите (цимери), со кои петнаесет дена ќе ја дели собата од хотелот. Тоа биле: малиот Цобе - на кој Николче постојано му помага; немирните близнаци Бане и Цане кои постојано се задевале еден со друг; Бранко и Костадин- Коце, кој што бил избран за одговорен во собата. Николче мошне забавно си поминувал на одморот. Играл фудбал во дворот на хотелот, се капел во езерото, се сончал на плажата, играл разни игри заедно со другарите, одел на риболов, собирал школки итн. Во тие петнаесет прекрасни денови исполнети со радост и созревање, со сите нивни доживувања, палавости, згоди и незгоди, нема да изостане ни првата љубов. Малото, невино срце на Николче се заљубува во прекрасната Маргарита: „ – Маргарита имаше крупни црни очи. Во нив беше преместено сето езеро, и сонцето, и летувалиштето и... Што се случува со мене, како да сум маѓепсан? Во мислите ми се нареди низа од еден ист збор: Маргарита, Маргаретка, Марга, Меги... (36)“. Љубовта вирка од срцата на децата, а меѓу неа се испреплетени љубомора, завист, несмасност и многу палавости. Овде, исто така, не е изоставен и ситниот криминал како што е кражбата. Еден ден, еден од цимерите на Николче се поплакува на останатите дека му ја нема четкичката за заби: „ – Некој има лепливи прсти! Ако е меѓу нас, нека се јави и нека ги врати предметите, па да забораваме сè... (42)“. Кога дошол денот да замине дома Николче бил многу среќен, бидејќи повторно ќе спие во својот кревет, на својата зелена перница. Сите во семејството се израдувале на неговото доаѓање, додека тој постојано мислел на својата љубов Маргарита. Оваа книга ја прикажува детската, искрена и чиста љубов. Иако оваа книга е напишана пред повеќе години, сè уште е свежа и интересна за децата. Таа е универзална лектира, која се

⁵ Извадокот е од книгата *Збунети години*, Велко Неделковски, Детска радост, Скопје, 1982.

⁶ Извадоците се од книгата *Втората смена*, Велко Неделковски, Детска радост, Скопје, 1983.

чита во еден здив. Рецептот за успешноста е нејзината ведрата страна, симбиозата на хумор, интересен и динамичен дијалог, веселата нишка, проблесоците на првата љубов.

Растењето е голем и возбудлив збор, составен од милион мали-големи зборчиња, убави или грди зборчиња, со кои децата ќе го израдуваат или натажат овој свет. Оттука, не можеме да не се согласиме и со тврдењето на Пери Ноделман⁷, дека растот на детето кон зрелоста е долг и комплициран процес, и децата тоа го знаат. Како што нивната свест за себе се развива, тие очигледно размислуваат за различните манифестации на сопственото детство, и се обидуваат да се помират со тоа.

Заклучок

Детството е прво поглавје од една голема книга која се вика живот и многу е битно животната книга на секое дете да има сјаен почеток. За среќно детство е потребно многу малку, за деновите исполнети со смеа и дружење. Вниманието и поддршката што им се дава на децата е клучна за понатамошното градење на нивната личност. Доколку некое дете има детство исполнето со игра, смеа, забава, добри совети, внимание и љубов, тоа дете ќе израсне во прекрасна, добра и едукативна личност, полна со вредности кои се бесценети. Доколку некои деца живеат во семејство каде владее насилство, кавги и расправи и ако тие деца не добиваат никаква љубов и внимание, тогаш тие деца ќе прераснат во насилни личности. Велат дека иднината припаѓа на оние, кои најдолго се сеќаваат на своето минато. Сликите, мирисите, сеќавањата кои сме ги доживевале во текот на детството никогаш не ќе напуштаат. Еден дел од нас засекогаш останува дете. За крај, слободно може да се присетиме на мислата на Иво Андриќ дека „малите луѓе“, кои ние ги нарекуваме „деца“ имаат свои големи болки и долги маки, кои потоа како мудри и возрасни луѓе ги забораваат и ги губат од вид, без да насетат дека со секое навраќање на тоа време „во клупата на детството“ ќе увидат дека тие болки и страдања постојат како и секоја друга стварност. Од тие причини, теоретичарите на литературата го потенцираат огромното значење на книгите кои се наменети за најмладите. Давањето на децата пристап до сите видови на литература е исклучително важно за нивниот успех. Едукаторите, родителите и членовите на заедницата треба да им помогнат на учениците да развијат љубов и страст за читање. Не само што литературата е важна во развојот на когнитивните вештини за да може детето да успее во училиштето или во опкружувањето, туку исто така е важна и од други причини.⁸

Користена литература:

- [1] D. Norton,., & Norton, S. (2010). Through the eyes of a child: An introduction to children's literature (8th ed.). Boston, MA: Prentice-Hall, <http://www.luther.edu/oneota-reading-journal/archive/2012/the-value-of-childrens-literature/>, пристапено на 30.01.2018
- [2] L.Roth, Anthropomorphism, Contrast and Effective Illustration in Children's Literature, Children's Literature: A Rhetorical Analysis, www.arts.uwaterloo.ca/~amcmurry/104/documents/Childrens, пристапено на 30.01.2018
- [3] M. Crippen, The Value of Children's Literature, Oneota Reading Journal, <http://www.luther.edu/oneota-reading-journal/>, пристапено на 30.01.2018
- [4] P. Nodelman, The Silver Honkabeest: Children and the Meaning of Childhood, Canadian Children's Literature 12 (1978)
- [5] В. Неделковски, Како расте Пенчо., Скопје: Детска радост, 1980.
- [6] В. Неделковски, Втората смена, Скопје: Детска радост, 1983.
- [7] В. Неделковски, Зборофон Тар-11, Скопје: Детска радост, 1993.
- [8] В. Неделковски, Збунети години, Скопје: Детска радост, 1982.
- [9] Ј. Денкова, Книжевност за деца, Штип: Универзитет „Гоце Делчев“- Филолошки факултет, 2011.

⁷ Perry Nodelman, The Silver Honkabeest: Children and the Meaning of Childhood, Canadian Children's Literature 12 (1978)

⁸ Martha Crippen, The Value of Children's Literature, Oneota Reading Journal, <http://www.luther.edu/oneota-reading-journal/>, пристапено на 30.01.2018